

ائمه جماعات و پایگاههای بسیج مساجد

دفتر تحقیقات و مطالعات منطقه خراسان

مقدمه:

مقاله حاضر خلاصه‌ای است از پروژه تحقیقاتی «بررسی دیدگاهها و عملکرد ائمه جماعات شهر مشهد نسبت به پایگاههای بسیج» که توسط دفتر مطالعات و پژوهشهای منطقه خراسان انجام شده است. در مقدمه باید به این نکته مهم توجه نمود که روحانیت و بسیج اگر چه هر کدام سازمانی مستقل از هم را تشکیل می‌دهند، لکن کم نیستند روحانیانی همچون امام را حل (ره) که به بسیجی بودن مباحثات می‌کنند و بسیجیانی که به روحانیان همچون اسوه و الگوی خویش می‌نگرند. پیوند میان این دو شجره طیبه تاکنون ثمرات فراوانی برای روحانیت و بسیج به ارمغان آورده است. حضور روحانیان در دوران دفاع مقدس در میداين نبرد پشوانه عظیم معنوی برای بسیجیان بوده است و بسیجیان نیز در صحنه‌ها حامی و پشتیبان عالمان ربانی و روحانیون صادق و مخلص بوده و هستند.

از آنجا که ائمه محترم جماعات بخش عظیمی از سازمان روحانیت را تشکیل می‌دهند و نظرات آنان می‌تواند تا حد زیادی نمایانگر نظر روحانیت نسبت به بسیج باشد، در این مقاله سعی خواهد شد تا دیدگاهها و عملکرد ائمه جماعات نسبت به بسیج از میان یافته‌ها به نحو اجمال بیان شود.

روش پژوهش:

طرح مذکور در شهر مقدس مشهد صورت گرفته که براساس پیش بینیهای جمعیتی، جمعیت آن در سال ۱۳۷۳ حدود ۲/۰۹۸/۵۸۸ نفر بوده است. با توجه به ویژگی مهم این شهر یعنی زائر پذیری آن بطور متوسط ماهیانه پذیرای حدود یک میلیون زائر می باشد که این امر خود بر تنوع اجتماعی و فرهنگی این شهر می افزاید.

هدف اولیه طرح شناخت اجمالی و آماری مساجد شهر مشهد، ارتباط آن باردهای مقاومت مستقر در آنها، تبیین اهمیت مساجد در ارتباط با بسیج و نقش فرهنگی که در سطح جامعه ایفا می کنند بوده و هدف دوم شناخت دیدگاههای ائمه جماعات نسبت به بسیج و میزان مشارکت آنان در فعالیتهای مختلف بسیج بود.

با عنایت به مشکلاتی که سازمان بسیج در جهت سازماندهی پایگاهها در مساجد جهت تحقق آرمان ارتش بیست میلیونی با آن روبروست، بهره گیری از نظرات ائمه جماعات می تواند کمک مؤثری جهت نیل به این آرمان باشد. شایان ذکر است که این مطالعه در نوع خود، برای اولین بار صورت می گیرد و لذا می تواند راهگشای پژوهشهای بعدی نیز باشد.

در این پژوهش از دو روش سود برده شده است. نخست مطالعه اسنادی (کتابخانه ای) برای تهیه برخی آمار و اطلاعات مورد نیاز و تهیه طرح تحقیق. دوم مطالعه پیمایشی (survey) که بخش عمده و اصلی کار تحقیق بوده و بیشتر حجم گزارش نهایی را تشکیل می دهد. تکنیک مورد استفاده در این بخش نیز پرسشنامه با سؤالات بسته و باز بوده است که بصورت مصاحبه انجام شده است.

تعداد مساجد شهر مشهد و نحوه توزیع منطقه آن، وضعیت اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی ائمه جماعات، میزان استفاده پایگاههای بسیج از امکانات مساجد، نظر ائمه جماعات نسبت به نفس وجود بسیج در مساجد، مشارکت عملی ائمه جماعات در

پایگاههای بسیج، تمایل ائمه جماعات به مشارکت در فعالیتهای بسیج، ارزیابی ائمه جماعات از فعالیتهای پایگاه بسیج، عوامل مؤثر بر رکود فعالیتهای پایگاههای بسیج از نظر ائمه جماعات، میزان ارتباط سازمانی ائمه جماعات با بسیج، مشارکت بسیجیان در فعالیتهای غیر مرتبط با پایگاه بسیج ائمه جماعات سؤالات اصلی تحقیق را تشکیل داده‌اند.

جامعه مورد مطالعه، کلیه مساجد سطح شهر مشهد بوده‌اند که براساس الویت ارائه شده از سپاه در سال ۷۴ در آنها پایگاه بسیج مستقر بوده است که حجم نمونه براساس روش نمونه‌گیری سیستماتیک منظم و با استفاده از جدول اعداد تصادفی تعداد ۸۲ مسجد انتخاب شده است. اطلاعات و داده‌ها مندرج در پرسشنامه‌ها در قالب یک فایل به کامپیوتر داده شده و عملیات آماری متعددی با استفاده از نرم افزار Spss بر روی آن صورت گرفته است. از اطلاعات مرتبط به سؤالات باز نیز بصورت تحلیل مختصری در گزارش نویسی استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش:

در باره قدمت پایگاههای بسیج مساجد و مساجد مورد مطالعه به جدول شماره ۱ مراجعه شود.

جدول ۱ قدمت مساجد و پایگاههای بسیج مساجد مورد مطالعه

درصد پایگاهها	درصد مساجد	مقطع زمانی ایجاد شده
	۶۳/۴	۱- قبل از پیروزی انقلاب اسلامی* (قبل از سال ۱۳۵۷)
۸۲/۹	۳۰/۵	۲- پس از پیروزی انقلاب تا پایان جنگ تحمیلی (۱۳۵۷-۱۳۶۶)
۱۷/۱	۶/۱	۳- خاتمه جنگ تحمیلی تا کنون (۱۳۶۷- ۱۳۷۴)
۱۰۰	۱۰۰	جمع

* پایگاه مقاومت‌های محلی و مردمی مدنظر بوده است.

همچنانکه در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود بیشترین مساجد (۶۳/۴٪) قبل از انقلاب و بیشترین پایگاه‌های بسیج مساجد (۸۲/۹٪) بین شروع انقلاب و پایان جنگ تحمیلی ایجاد شده‌اند.

وضعیت اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی پاسخگویان:

جوانترین امام جماعت ۲۰ سال و مسن‌ترین آنان ۸۵ سال سن داشته‌اند و میانگین سن پاسخگویان ۴۶/۶ سال بوده است. از میان پاسخگویان صرفاً ۴/۹ درصد آنان مجرد و ۹۵/۱ درصد دیگر متأهل می‌باشند.

تحقیقات پاسخگویان شامل تحصیلات حوزوی و کلاسیک به این شرح است: از لحاظ تحصیلات حوزوی ۶/۱ درصد در حد مقدمات، ۲۱/۹ درصد در سطوح اولیه و عالی و ۷۲ درصد یعنی نزدیک به $\frac{۳}{۴}$ آنان تحصیلات حوزوی در حد خارج از فقه دارند. از لحاظ تحصیلات کلاسیک ۲۹/۳ درصد فاقد تحصیلات ابتدایی جدید، ۳۱/۷ درصد در حد ابتدایی، ۳۵/۳ درصد در حد راهنمایی و متوسطه و ۳/۷ درصد در عالی (دانشگاهی) هستند. محل تحصیلات حوزوی پاسخگویان نیز چنین است: ۷۶/۸ درصد محل تحصیل آنان مشهد، ۱۷/۱ درصد قم، ۴/۹ درصد نجف اشرف و ۱/۲ درصد در سایر نقاط تحصیل نموده‌اند.

شغل اصلی ۸/۵ درصد پاسخگویان علاوه بر امامت جماعت، مشاغل آزاد (تولیدی، تجاری و مانند آنها) بوده است. ۱۴/۶ درصد در مشاغل اداری دولتی مشغول خدمت بوده و ۴/۹ درصد صرفاً به تدریس بعنوان استاد حوزه اشتغال داشته‌اند. ۷۲ درصد باقیمانده نیز بجز امامت جماعت و تحصیل اشتغال دیگری نداشته‌اند.

تعداد ۸۴/۱ درصد دارای مسکن شخصی، ۹/۸ درصد دارای مسکن استیجاری و

۶/۱ درصد دارای مسکن رایگان (پدري و خویشاوندی) می‌باشند. از نظر داشتن وسیله نقلیه ۲۹/۲ درصد دارای اتومبیل، ۱۴/۶ درصد دارای موتور سیکلت و ۱/۲ درصد دارای دوچرخه و ۵۵ درصد آنان هیچگونه وسیله نقلیه‌ای نداشته‌اند.

حداقل و حداکثر درآمدها به ترتیب ۵۰۰۰ و ۱۵۰۰۰۰ تومان در ماه است لکن درآمد ماهیانه بیش از $\frac{1}{3}$ پاسخگویان در حد ۲۰۰۰۰ تومان و یا کمتر است. میانگین درآمد خانوادها در ماه ۲۲۰۰۰ تومان است. بدین ترتیب پاسخگویان در مقایسه با شاخصهای مشابه و موجود جزء کم درآمدترین خانواده‌های شهرنشین کشور می‌باشند.

دامنه مدت امامت بین ۱ تا ۳۰ سال در تغییر بوده است. گروهی که قبل از انقلاب اسلامی امامت مسجد را بر عهده داشته‌اند، ۷/۳ درصد بوده‌اند. کسانی که از ابتدای پیروزی انقلاب تا سال پایان جنگ به امامت منصوب شده‌اند شامل ۳۱/۷ درصد و دسته‌ای که طی سال پایان جنگ تا کنون امامت جماعت مساجد را بر عهده گرفته‌اند ۶۱ درصد می‌گردند. حدود $\frac{1}{3}$ ائمه جماعات ظرف ۳ سال اخیر عهده دار امامت مسجد شده‌اند.

تعداد ۶۸/۳ درصد ائمه جماعات از سوی مردم انتخاب شده‌اند و ۹/۸ درصد آنان از سوی شورای ائمه جماعات و ۱۲/۲ درصد از جانب هیئت امناء مساجد و ۸/۵ درصد به نیابت از امام جماعت قبلی منصوب شده و ۱/۲ درصد نیز به طرق دیگری به امامت جماعت مسجد رسیده‌اند.

با وجود اینکه میانگین سنی ائمه جماعات نسبتاً بالاست، لکن مشارکت آنان در امر دفاع مقدس فوق العاده بوده است. به این ترتیب که قریب ۸۸ درصد آنان حداقل یکبار به جبهه اعزام شده‌اند. این میزان مشارکت در مقایسه با سایر گروههای غیر نظامی جامعه بی نظیر است. به تعبیر دیگر به نوعی ۸۸٪ ائمه جماعات که داوطلبانه و برای

انجام امور تبلیغی یا رزمی به جبهه‌ها اعزام شده‌اند بسیجی محسوب می‌شوند. ۸/۵ درصد پاسخگویان جزو جانبازان و آزادگان جنگ تحمیلی بوده‌اند و ۵۳/۷ درصد آنان کسانی بوده‌اند که به نوعی وابستگی با خانواده‌های شهداء، مفقودین، آزادگان و جانبازان (ایشانگران) داشته و یا در قیل از انقلاب اسلامی متحمل بازداشت و زندان شده‌اند.

اگر چه عمده رده‌های بسیج مستقر در مساجد (حدود ۶۳٪) از امکانات مسجد نظیر ساختمان، تجهیزات و نظایر آن در فعالیتهای مربوط به بسیج سود می‌جویند، لکن در مواردی جزئی مشاهده شده که اینگونه استفاده را امام جماعت مشروع نمی‌دانند. یا اینکه اشغال ساختمان جنبی مسجد باعث جلوگیری از ایجاد درآمد برای مسجد شده است (در یک مورد ماهانه ۱۰۰۰/۰۰۰ تومان) و هیئت امناء مخالف این وضعیت است. بنابراین ائمه جماعات اینگونه مساجد تأکید داشته‌اند که تأمین نیازهای رده باید از سوی سازمان مربوطه و از طریق تخصیص بود چه مستمر و امکانات دیگر صورت گیرد و نگرش خودگردانی در این خصوص مؤثر نیست. بلکه در صورت اختصاص بودجه، کمبود آن هم توسط علاقمندان تأمین گردد. متقابلاً برخی دیگر از پاسخگویان از اینکه امکانات خوبی در مسجد وجود دارد و بسیج از آن بطور مطلوب استفاده نمی‌کند گلایه داشته‌اند.

دیدگاه ائمه جماعات نسبت به پایگاههای بسیج

بیش از ۸۰٪ ائمه جماعات ضرورت وجود پایگاه در مساجد را در حد خیلی زیاد و زیاد گزارش نموده‌اند. ضرورت وجود پایگاه در حد متوسط، کم یا خیلی کم ۱۷٪ بوده و کسانی که وجود پایگاه را غیر ضروری دانسته‌اند، ناچیز می‌باشد. ضرورت حضور پایگاهها در مساجد از سوی پاسخگویان تا حد زیادی از آنجا ناشی می‌شود که آنها فعالیتهای پایگاهها را همسو با فعالیتهای اصلی مسجد ارزیابی می‌کنند.

بیش از ۶۸ درصد پاسخگویان تأثیر پایگاههای بسیج بر فعالیتهای مسجد را خیلی زیاد دانسته‌اند و ۲۴ درصد این تأثیر را در حد متوسط و حدود ۵٪ این تأثیر را خیلی کم دانسته‌اند. گفتنی است که در بسیاری از مساجد گردانندگان اصلی فعالیتهای مسجد خود بسیجیان هستند.

میزان موافقت ائمه جماعات با انجام فعالیتهای نظامی و امنیتی در حد بسیار زیادی است (کاملاً برابر با ۹۳/۷ درصد). معدودی از آنان نیز اظهار نظر کرده‌اند که فقط در مواقع خاصی مثل وجود نا امنی برای حفظ نظام اسلامی باید فعالیتهای مزبور افزایش یابد. گرچه در مجموع مساجد، فعالیتهای نظامی در مقایسه با سایر فعالیتهای مذهبی، فرهنگی و آموزشی و نظایر آن اندک است لکن ضرورت حفاظت از اهداف انقلاب اسلامی و حفظ نظام و همچنین برقراری امنیت محله او تأثیر فراوان حضور بسیج در تأمین چنین اهدافی باعث گردیده تا موافقت با انجام فعالیتهای مزبور در حد بسیار بالایی باشد.

مشارکت ائمه جماعات مساجد در امور پایگاههای بسیج

حدود ۴/۵ پاسخگویان اظهار داشته‌اند که بطور رسمی در پایگاههای بسیج مسئول ندارند و چنین ضرورتی را احساس نمی‌کنند. معمولاً کسانی که در پایگاه مسئولیت قبول کرده‌اند به لحاظ سنی جوان‌تر می‌باشند. بدین ترتیب آنها در مدیریت پایگاهها نقش ناچیزی دارند، لکن در هدایت فعالیتهای سهم عمده‌ای ایفا می‌کنند و نیز ۵۸/۵ درصد (نزدیک به ۳/۵) پاسخگویان دارای یکی از انواع عضویت‌های عادی (۲/۴۰٪)، فعال (۱/۱۷٪) و عضو ویژه (۲/۱٪) می‌باشند.

بیش از ۸۵٪ همکاری ائمه جماعات با بسیج در قالب کارهای عقیدتی و تبلیغی است. معدودی از آنان در فعالیتهای نظامی، اداری و تدارکاتی با بسیج همکاری می‌کنند. ائمه جماعات همچنین در رساندن کمک مالی به پایگاههای بسیج نقش نسبتاً

مؤثری ایفا می‌کنند که بعضاً این کمکها بطور شخصی صورت گرفته و در مواردی بصورت ترغیب هیئت اماناء و افراد خیر صورت می‌گیرد. ائمه جماعات در اعزام نیرو به جبهه‌های نبرد در دوران دفاع مقدس نقش چشم‌گیری داشته‌اند.

از مجموع پاسخگویان تعداد ۵۵٪ عضویت امام جماعت در شورای پایگاه را خیلی ضروری و ۳۰٪ درصد ضروری و ۶٪ درصد این ضرورت را در حد متوسط یا کم دانسته و ۷٪ درصد نیز این خصوصیات را بدون ضرورت دانسته‌اند و ما بقی نیز، به این سؤال پاسخ نداده‌اند. برخی از پاسخگویانی که ضرورت اندک یا فقدان ضرورت عضویت امام جماعت را در شورای هر پایگاه فائل شده بوده اظهار داشته‌اند که شأن امام جماعت اقتضا می‌کند که ناظر امور پایگاه بسیج باشد و نظارت برای او مناسب‌تر از دخالت است.

از مجموع پاسخگویان ۵۰٪ ضرورت مشارکت ائمه در تصمیم‌گیری با یگانها را بسیار ضروری دانسته، ۳۰٪ ضروری، ۱۵٪ این ضرورت را در حد متوسط ۲ درصد ضرورت را کم یا غیر ضروری دانسته‌اند. در صورت مشارکت ائمه جماعات در تصمیم‌گیریهای مربوط در پایگاهها قطعاً بسیاری از مشکلات پایگاهها که مربوط به ناهماهنگی بین مدیریتهای متعدد درون هر مسجد است کاهش می‌یابد.

تعداد ۶۲ درصد از پاسخگویان معتقد بوده‌اند که میزان تأثیر مشارکت امام جماعت در موفقیت پایگاههای بسیج خیلی زیاد، ۳۰ درصد زیاد و ۷ درصد متوسط بوده است.

ارزیابی ائمه جماعات از پایگاههای مقاومت مساجد

از مجموع پاسخگویان ۴۰ درصد نظر بسیار مناسبی نسبت به فرمانده فعلی پایگاه داشته و ۲۷ درصد نظری مناسب، ۱۷ درصد نظرشان متوسط و تنها ۲ درصد نظر نامساعدی نسبت به فرمانده پایگاه داشته‌اند. ما بقی نیز از اظهار نظر در این باره خود

داری کرده‌اند. آمار مذکور حاکی از هماهنگی میان ائمه جماعات و فرماندهان پایگاه‌هاست. برخی از ائمه جماعات ضمن اظهار رضایت از عملکرد فرماندهان پایگاه‌ها نسبت به جذب جوانان و نوجوانان در بسیج تأکید نموده‌اند. دلیل کسانیکه از اظهار نظر درباره فرمانده پایگاه خودداری کرده‌اند عدم حضور مستمر آنان (ائمه جماعات) در مسجد بوده است. ۴۲/۷ درصد پاسخگویان میزان نظارت رده‌های بالای نیروی مقاومت را بر پایگاه مسجد و یا ارتباط را در حد متوسط و یا کمتر از آن ارزیابی نموده و ۱۹/۵ درصد نیز اظهار بی‌اطلاعی نموده‌اند.

حدود ۵۷ درصد پاسخگویان موفقیت بسیج را در جذب جوانان و نوجوانان به نماز جماعت بسیار زیاد و یا زیاد گفته‌اند. لکن ما بقی این تأثیر را متوسط و یا کم ارزیابی نموده و یا اظهار بی‌اطلاعی نموده‌اند. در مواردی می‌توان دلیل نقصان این موفقیت را در عدم شرکت برخی از بسیجیان در نماز جماعت و عدم وجود تبلیغات کافی در این زمینه دانست.

فعالیت پایگاه‌های بسیج مساجد در خصوص امر به معروف و نهی از منکر و میزان توفیق حاصله مهم‌ترین مقوله فرهنگی بوده است که پاسخگویان راجع به آنها اظهار نظر کرده‌اند. حدود ۴۰ درصد ائمه جماعات یعنی $\frac{2}{5}$ آنان میزان موفقیت پایگاه‌های بسیج را در حد زیاد یا خیلی زیاد ارزیابی نموده‌اند و حدود $\frac{3}{5}$ دیگر آن را در حد متوسط و یا پایین‌تر از آن دانسته‌اند. با توجه به اهمیت این موضوع که تا حد زیادی معرف وضعیت فرهنگی جامعه و همچنین نقش پایگاه‌های بسیج در تأثیرگذاری بر این روند است اظهارات دسته‌بندی شده پاسخگویان صرف نظر از ترتیب اهمیت آن بیان می‌شود.

۱ - پرداختن به امر معروف و نهی از منکر باید با ظرافتهای خاص همراه شود تا موجب تضييع بسیج نگردد.

۲- دخالت بسیج در این امر منوط به داشتن شرایط امر به معروف و نهی از منکر است (شرایط اجتماعی و ضوابط شرعی). مخصوصاً بر دارا بودن جهات شرعی همچون جلوگیری از هتک حرمت مردم تأکید شده است.

۳- بسیج در انجام این وظیفه یا مأموریت لزوماً بایستی از پشتوانه‌های حقوقی و قانونی برخوردار باشد.

۴- ائمه جماعات نیز باید به لحاظ قضایی و قانونی مورد حمایت قرار گیرند و به نقش آنها در این خصوص اهمیت بیشتری داده شود.

۵- تبلیغات باید وسیع باشد و علی‌الخصوص دولت بایستی در حد کلان عمل نماید (نظیر جلوگیری از تولید برخی البسه، ورود برخی کالاها به داخل کشور و مانند آن). دیگر اینکه هماهنگی عملی لازم بین کلیه دستگاه‌های دولتی که در این امر مداخلت دارند بوجود بیاید.

۶- مجریان باید آموزش‌های لازم را ببینند و از افرادی که دارای توان وجهه اجتماعی، اخلاقی و مذهبی در حد کافی باشند استفاده شود.

۷- با توجه به تنوع اجتماعی و فرهنگی محلات شهر مشهد لازم است در هر منطقه متناسب با وضعیت خاص همان منطقه فعالیت صورت گیرد.

در حدود ۷۲ درصد پاسخگویان از فعالیتهای فرهنگی، تبلیغی پایگاه مسجد اظهار رضایت نموده‌اند که حاکی از فعالیت مطلوب پایگاهها در این بخش مهم است. در عین حال اکثر ائمه جماعات خواستار تشدید اینگونه فعالیتها شده و ایجاد تنوع، جذابیت و جلوگیری از تکراری بودن آنها را تذکر داده‌اند و بر ضرورت این فعالیتها در فصل تابستان به نحوی که رافع نیاز دانش آموزان باشد تأکید کرده‌اند.

سطح فعالیت پایگاههای مساجد و عوامل مؤثر در رکود آنها در نظر ائمه جماعات

اگر چه اکثریت قاطع پاسخگویان اصل وجود بسیج در مساجد را با نگاهی مثبت و

خیلی خوب ارزیابی کرده‌اند اما درباره سطح فعالیتها پایگاههای بسیج نظرات متفاوتی را ابراز داشته‌اند. بیش از ۵۶ درصد پاسخگویان میزان فعالیت فعلی پایگاههای بسیج در زمینه‌های مختلف را مکفی و مطلوب دانسته و حدود ۴۳ درصد نیز سطح این فعالیتها را پایین و ناکافی دانسته‌اند. گروه اخیر دلیل عمده را درکافی نبودن امکانات بسیج ارزیابی کرده و خواستار افزایش این امکانات شده‌اند. دلایلی را که ائمه جماعات برای پایین بودن سطح فعالیتهای بسیج ارائه کرده‌اند بشرح جدول شماره ۲ می‌باشد:

جدول شماره ۲ - دلایل پایین بودن سطح فعالیت پایگاههای بسیج مساجد

از دیدگاه ائمه جماعات

نمی‌دانم	خیر	بلی	عوامل مختلف
۱/۲	۶۵/۹	۳۲/۹	مشکلات اقتصادی، معیشتی بسیجیان
۲/۴	۶۵/۹	۳۱/۷	کمبود و یا کاهش امکانات مادی بسیج
-	۸۲/۹	۱۷/۱	ضعف مدیریت پایگاه مربوطه
-	۹۵/۱	۴/۹	ورود افراد ناباب به بسیج

ارتباط سازمان بسیج با ائمه جماعات

اگر چه میزان ارتباط بسیج با ائمه جماعات پس از خاتمه جنگ تحمیلی کاهش یافته ولی این ارتباط همچنان برقرار است. بیشترین نوع ارتباط در زمینه‌های تبلیغی و دینی بوده است که حدود ۶۵ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین تقاضای همکاری عمدتاً از سوی شورای ائمه جماعات و فرماندهان سپاه صورت گرفته است. لازم بذکر است که اکثریت ائمه جماعات همکاری با بسیج را برای خود نوعی فریضه و تکلیف دانسته‌اند.

بیش از ۹۲ درصد پاسخگویان ارتباط ائمه جماعات و بسیج را در فعال‌تر شدن پایگاه‌های بسیج بسیار مؤثر و یا مؤثر دانسته‌اند و لذا خواستار استمرار و حتی افزایش این ارتباط شده‌اند.

همانطوری که گفته شد غالب ائمه جماعات بر همکاری میان بسیج و ائمه جماعات تأکید ورزیده‌اند و نیز برای رفع موانعی که احتمالاً بر سر راه این همکاری می‌باشد راه‌حلهایی نیز پیشنهاد کرده‌اند که حدود ۸۲ درصد بر این باور بوده‌اند که از طریق ارتباط مستمر فرماندهان و مسئولان بسیج با ائمه جماعات این موانع رفع می‌شود و نیز حدود ۱۵ درصد بطور مشخص بر تشکیل جلسات مشترک سالیانه میان فرماندهان بسیج و ائمه جماعات تأکید کرده‌اند. در این خصوص نکات دیگری نیز مورد توجه ائمه جماعات بشرح ذیل قرار گرفته است:

- ۱- بیشتر هماهنگی‌ها باید در رده‌های بالای فرماندهان بسیج و مسئولان تشکیلات مربوط به ائمه جماعات و مساجد صورت گیرد.
- ۲- لازم است تا هر ماه یا چند ماهی یکبار جلسات مشترک صورت گیرد و مصوبات این جلسات نیز عملی گردد.
- ۳- مسئولان بسیج و ائمه جماعات بطور مشترک از مساجد و پایگاه‌ها بازدید نموده و عملکردها مورد بررسی قرار گیرند.

مشارکت بسیجیان در امور مربوط به مسجد و همکاری با امام جماعت

مشارکت همه جانبه بسیج هر پایگاه باعث مساعدت بیشتر امام جماعت با بسیج شده و موجب رونق بخشیدن بیشتر خواهد شد. این بررسی نشان می‌دهد بیش از ۵۳ درصد ائمه جماعات نقش بسیجیان را در اموری مانند نماز جماعت و امور مذهبی مسجد نسبت به غیر بسیجیان همان محدوده بیشتر ارزیابی کرده‌اند و تنها ۱۲ درصد

نقش غیر بسیجیان را بیشتر دانسته و مابقی نیز میان این دو تفاوتی ندیده‌اند. در مناطق ۱ و ۳ و ۴ و ۱۰ شهرداری مشهد ۱۰۰ درصد ائمه جماعات جبهه رفته هستند و در سایر مناطق این رقم بین ۶۷ تا ۸۴ درصد در نوسان است. ائمه جماعاتی که سابقه حضور در جبهه دارند تأکید بیشتر بر ضرورت وجود پایگاه در مساجد داشته‌اند لکن در هر دو منطقه مقاومت ضرورت وجود پایگاه بطور یکسان ارزیابی شده است. میان میزان تحصیلات حوزوی امام جماعت و شرکت مردم در نماز جماعات در نماز جماعت ارتباط معناداری وجود دارد که در جدول شماره ۳ آمده است.

جدول شماره ۳- تعداد شرکت کنندگان نمازهای جماعت بر حسب سطح

تحصیلات ائمه جماعات

تعداد افراد	تحصیلات	مقدمات	سطح	خارج
۵۰ نفر و کمتر	۱۱/۸	۴۱/۲	۴۷/۱	
۵۱ تا ۱۰۰ نفر	۷/۱	۲۵/۰	۶۷/۹	
۱۰۱ تا ۲۰۰ نفر	۳/۳	۱۰/۰	۸۶/۷	
۲۰۰ نفر بیشتر	۰	۱۴/۳	۸۵/۷	

جدول شماره ۴- تعداد شرکت کنندگان در نمازهای جماعت بر حسب رضایت ائمه جماعات

تعداد نمازگزار	میزان رضایت	مقدمات	سطح	خارج
۵۰ نفر و کمتر	۶۷/۷	۲۹/۴	۵/۹	
۵۱ تا ۱۰۰ نفر	۷۷/۷	۱۴/۸	۷/۴	
۱۰۱ تا ۲۰۰ نفر	۷۰	۲۳/۳	۶/۶	
۲۰۰ نفر بیشتر	۸۵/۷	۱۴/۳	۰	

چنانکه در جدول شماره ۴ میان رضایت امام جماعت از فعالیتهای مختلف بسیج و حضور مردم در نماز جماعت رابطه موجود است که نیاز به مطالعات آماری بیشتری دارد.

پیشنهادات

ارتباط مستقیم و مستمر ائمه جماعات با مردم، اعتماد مردم به آنان و دلبستگی آنان به انقلاب و تجربیات مفیدی که در زمینه‌های فرهنگی - اجتماعی دارند سرمایه ذیقیمتی برای بسیج و بسیجیان است که باید به نحو مطلوب مورد استفاده قرار گیرد. در پایان توجه به چند نکته نیز بایسته است:

۱- با توجه به گسترش فیزیکی شهر مشهد، توزیع مجدد نواحی و پایگاهها و حضور فعال تر در برخی نقاط ضروری است.

۲- برای فعال تر شدن امور پایگاههای بسیج و مساجد ارتباط قویتری میان رده‌های بالای بسیج و تشکیلات مربوط به ائمه جماعات ضروری است.

۳- اگر چه بسیج تا حد زیادی متکی به امکانات مردمی است اما با عنایت به اینکه غالب بسیجیان از اقشار کم درآمد جامعه بوده و نمی‌توانند بر طرف کننده تمامی نیازهای مادی بسیج باشند می‌باید به مسئله بودجه و امکانات پایگاههای بسیج توجه جدی مبذول شود.

۴- لازم است تا ابعاد فرهنگی فعالیت بسیج در شرایط فعلی جامعه گسترش بیشتری باید تا سبب جذب هر چه بیشتر جوانان و نوجوانان به بسیج شود.